

Täysistunto

Tiistai 24.5.2022 klo 14.00—16.25

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämisestä Tenojoen vesistössä

Hallituksen esitys HE 56/2022 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 3/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 3/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu, valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Kalmari.

Keskustelu

14.47 **Anne Kalmari kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Esittelen nyt valiokunnan mietinnön hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämisestä Tenojoen vesistössä. Me olemme tässä viimeisen parin vuoden aikana käsitelleet jo pari Teno-asiaa, sillä tavoitteisiin, mitä lohenkalastukseen tulee, ei olla päästy.

Suomen ja Norjan välinen rajajoki, Tenojoki, on sivuvesistöineen koko maailman tärkeimpiä Atlantin lohen lisääntymisjokia. Tenojoen lohikantojen tila on ollut laajasti heikko jo noin 15 vuoden ajan. Arvioitu lohimäärä merellä ennen rannikkokalastusta ja jokisuuta oli vuosina 20 ja 21 ensimmäistä kertaa pienempi kuin koko vesistön kutukantatavoite. Lohenkalastuksen kieltö Tenojoen vesistössä sekä laajalla merialueella vuonna 21 vaikutti nousukalamääriin positiivisesti, mutta nousumäärä on silti varsin pieni. Ennuste vuodelle 22 ei ole vuosien 20 ja 21 tilannetta parempi.

Suomen ja Norjan yhteisellä lohenkalastuksen säätelyllä on pitkät perinteet, ja nykyinen kalastussopimus ja siihen liittyvä kalastussääntö tulivat voimaan vuonna 2017. Suomi ja Norja ovat kalastussopimuksen osapuolina päätyneet siihen, että lohenkalastus kielletään Tenojoen vesistössä molemmissa valtioissa.

Hallituksen esityksessä esitetään lohenkalastuksen määräaikaista kieltämistä Tenojoen vesistössä. Esitykseen sisältyvässä laissa säädetään siitä, että lohenkalastus ja lohenpyyntiin tarkoitettujen välineiden käyttäminen Tenojoen vesistössä on kiellettyä lain voimaantulosta, kesäkuusta, vuoden 22 loppuun. Koska lohenkalastuksen kieltö on perustuslain kannalta merkittävä, on siitä katsottu tarpeelliseksi säätää lailla. Mietinnössämme todetaan, että ensisijaisena tavoitteena kalastuksen säätelyä kehitettäessä tulee olla lohikantojen tilan turvaaminen. Valiokunta on perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla arvioinut mahdollisuuksia turvata lohikantojen tila saamelaiden perustuslain mukaisiin oikeuksiin vähemmän puuttuvalla tavalla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2022 vp

Vähäisen lohenkalastuksen sallimiseen liittyy kuitenkin useita ongelmia, kuten yhteisymmärryksen ja tasapainon saavuttaminen Norjan kanssa ja toisaalta eri kalastajaryhmien kesken sekä kalastuksen kohdentaminen saamelaisille turvatun oikeuden toteuttamiseen, kun lainsäädännössä ei ole tähän tarkoitukseen käyttökelpoista saamelaisten määritelmää. Sääntelyn tulee tukea sekä saamelaisten että muiden paikallisten kalastuskulttuurin säilymistä. Lohenkalastuskielto ei lopeta kalastusta kokonaan Tenojoen vesistössä, ja muiden kalalajien kalastuksella voidaan osaksi lieventää kalastuskiellosta aiheutuvia haittoja kalastuskulttuurille. Lohikantojen tilasta huolehtiminen turvaa kalastuskulttuurin ja sitä kautta osaltaan myös saamelaiskulttuurin säilymisen pitkällä aikavälillä. Vuodelle 22 ei ole mahdollista löytää perusoikeuksien kannalta lohenkalastuksen täyskieltoa parempaa ratkaisua, mutta neuvottelut kalastussäännön uusimisesta jatkuvat Norjan kanssa. Jatkoneuvotteluissa saamelaisten oikeudet harjoittaa perinteisiä elinkeinoja tulee ottaa huomioon ja lisäksi huolehtia saamelaiskäräjälain mukaisesta neuvotteluvollisuuden noudattamisesta. Kalastuksen sääntelyä Tenojoella tulee neuvotteluissa kehittää kohti kappale- tai kausikohtaisten kiintiöiden määritelmää.

Lohenkalastuskiellon valvontaan tulee turvata riittävät resurssit Lapin ely-keskukselle ja muille valvojille, ja itse asiassa valvontaa koskevaan pykälään samoin kuin lain voimaantuloa koskevaan pykälään tuli pieniä teknisiä muutoksia.

Kiitän valiokuntaa ripeästä työstä. Tämä lainsäädäntö oli pakko saada mahdollisimman nopeasti voimaan, että pystyisimme lohen nousun turvaamaan. Tämä mietintö oli yksimielinen.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Eestilä.

14.52 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Tämmöisissä asioissa, joissa on monenlaista mielipidettä suuntaan jos toiseen, on erinomaisen tärkeää, että valiokunta kykenee laatimaan yksimielisen mietinnön, ja ainakin itse näen, että tämä on äärimmäisen oikeudenmukainen ratkaisu. Kun Suomi ja Norja tunnistavat sen, että lohikannat ovat selvästi erittäin kriittisessä pisteessä eikä yhtään kalaa voi sieltä kalastaa, niin silloin Suomen ja Norjan yhteinen näkemys, että lohi pannaan jo toista vuotta peräkkäin kiinni, mielestäni on oikeudenmukainen ja oikea.

Sain tässä, kun tätä asiaa käsiteltiin, paikalliselta saamelaiselta — toki saamelaistenkin mielipiteitä on monia — puhelun, jossa hän kertoi, että tämä on myös saamelaisille kaikkein oikeudenmukaisin ratkaisu, että kukaan ei pääse sinne kalastelemaan eikä määritellä jotakin erityisryhmää tai erityiskeinoja, millä kalaa pääsisi kalastelemaan.

Siinä mielessä koen, että tämä on erinomainen ratkaisu, ja toivotaan, että sitten lohikannat lähtevät tästä elpymään, mutta on pari asiaa, mitkä täällä valiokunnan mietinnössäkkin olivat.

Kun toivomme, että aikanaan tämä lohijoki sitten avataan kalastukseen, ne ovat juuri nämä kiintiöt, mihin täytyy kyllä mennä. Joka puolella maailmaa ”kiintiö” on se sana, millä lohikantoja säädellään, ja jostakin syystä Tenolla ei ole siihen haluttu mennä. Ymmärrän kyllä, että jotkut sitä vastustavat, mutta kyllä se nykypäivää on, että ihmiset hakevat sieltä elämyksiä, ja silloin sen lohikannan mukaan laitetaan kiintiöt, ja kiintiöt koskevat kaikkia. Silloin se on oikeudenmukainen.

Mitä tulee sitten tähän kalastukseen, niin kyllä minä itse näen saamelaiset ja paikallisen väestön, jotka siellä asuvat, ja nykypäivänä nykyisen elämänmuodon niin, että eihän me

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2022 vp

paikallisia ja saamelaisia voida erottaa, kun me emme tiedä, niin kuin valiokuntakin miennössään toteaa. Heidän kulttuurinsa ovat prikulleen samanlaisia, joten on äärimmäisen vaikea lähteä yhtäkkiä keinotekoisesti erottelemaan, että tämä henkilö saa kalastaa mutta tämä henkilö ei saa kalastaa, kun he harjoittavat ikään kuin samaa kulttuuria. Tämän näen kyllä erittäin tärkeäksi asiaksi, ja tämä valiokunnan yksimielisyys on hyvä pohja jatkossakin. Kun tätä perustuslain näkökulmasta katsoo, niin tämä on aika kompleksinen kysymys sinänsä, että siellä on saamelaisten oikeudet mutta siellä on paikallisten oikeudet kalastaa, vaikka he eivät ole saamelaisia, koska nämä ovat tulkinnan mukaan jo ikään kuin saavutaneet omaisuudensuojan. Kun sitten on vielä kalastusoikeutta omistavat kiinteistönomistajat, niin kyllä näiden kaikkien pitää olla tasavertaisesti siinä ratkaisussa mukana.

Yksi toivomus minulla on sitten ministerille: että kun kuitenkin hallinnossa pitää noudattaa hallintolain 6 §:ää, niin kun tämä valtuuskunta Suomen ja Norjan välillä sitten neuvottelee, niin sinne otetaan nämä kiinteistönomistajat, Tenon kiinteistönomistajat ry, mukaan neuvotteluun, koska asiahan koskee myös heitä hyvin pitkälle, niin ettei vain tule pelkästään paikallisten ääni tässä valtuuskunnassa otetuksi huomioon.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mäkelä.

14.55 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Haluan tässä Tenojoen kalastusasiassa tukea näitä edustaja Eestilän äsken esittämiä järkeviä ja perusteltuja näkemyksiä. Hän on tähän asiaan perehtynyt pidemmältä ajalta. Itsekin olen perehtynyt tähän pidemmältä ajalta, vaikkakaan en ehkä ihan yhtä syvällisesti.

Muistan jo viime kaudella ollessani perustuslakivaliokunnan varajäsenenä, että jouduin sattumalta mukaan istuntoon, jossa käsiteltiin näitä Tenojoen kalastusasioita, ja se kyseinen istunto käsitteli Tenojoen kalastusasioita pelkästään perustuslaillisesta näkökulmasta kolme tuntia. Se ei ollut ainut istunto siinä kuulemisessa. Se ei ollut ainoa kuuleminen sillä kaudella eikä ainut kausi, jolloin näitä kuulemisia on ollut. Ainut viisaus, joka minulle siitä jäi mieleeni, on se, että ei voi olla sellaista oikeutta, että jonkun toisen oikeus polkee toisen oikeutta, eli kyllä suomalaisia pitää kohdella tasavertaisina kansalaisina Suomen valtion maaperällä eikä voi mitään erivapauksia lähteä säätämään.

Toivottavasti nyt sitten, jos reilun vuoden kuluttua vielä tähän taloon palaan seuraavalle kaudelle, tämä riitely Tenojoen kalastuksen suhteen olisi saatu jollain tavalla järkevään ratkaisuun. En tiedä, uskonko siihen, mutta ainakin sitä toivon.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kalmari.

14.56 Anne Kalmari kesk: Arvoisa herra puhemies! Tässä on käyty ihan hyvä keskustelu, ja valiokunta lähtee siitä, että tässä on erilaisia oikeuksia, joita koetetaan yhteensovittaa. Vaikka meillä on ILO-sopimus, joka määrittää saamelaisten oikeudet, niin yhtä lailla korkeinta oikeutta myöten on huomioitu vaikkapa omaisuudensuojaan kohdistuvat oikeudet, jolloin tästä asiasta päättämiset eivät ole kovin helppoja, kun kuitenkin ylimmäisenä meillä on se asia, että kenellekään ei riitä oikeuksia, jos se lohikanta turmeltuisi. Siksi tässäkin ratkaisussa tietyllä tapaa tällainen kaikille sama kurjuus ja suoraviivaisuus on ihan hyvä tapa edetä silloin, kun muitakaan vaihtoehtoja ei ole.

Kiitoksia tästä keskustelusta, ja kiitoksia valiokunnalle — erittäin hyviä huomioita jatkuvaan valmisteluun.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 62/2022 vp

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Eestilä.

14.57 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Pidän tätä aihetta sen verran tärkeänä, että haluan tähän keskusteluun tuoda lisäksi sen, että kyllä meidän pitäisi kansainvälisesti — ottaen ehkä EU mukaan ja kansainväliset lohensuojelujärjestöt — katsoa, että mitähän tämä Norjan lisääntyvä ja myös Venäjän lisääntyvä kassilohikasvatus mahtaa aiheuttaa luonnonlohikannoille. Se on iso kansainvälinen kysymys, ja siinä ei pidä mennä ketään syyttelemään, mutta se pitää tutkia, mikäli sitä pystytään tutkimaan, koska kyllä me tiedämme, että kassilohetkin syövät osittain luonnonkalaa. Käsittääkseni niiden ravinnosta noin 30 prosenttia on villakuoretta ja tuulenkala, ja kun niitä joudutaan jatkuvasti lisää troolaamaan, niin siinä on se vaara, että se rupeaa vaikuttamaan luonnonloheen. Nämäkin pitäisi ottaa huomioon.

Minä olen itse käynyt Tenolla, mistä syystä en nyt tiedä, olenko asiantuntija, mutta tiedän jonkun verran siitä ja omin silmin olen nähnyt: kyllä se täytyy todeta, että vuosikymmenien mittaan Tenoa on ylikalastettu. Se vain on näin, että sieltä on otettu paljon isoa lohia — norjalaiset alajuoksulla, olen käynyt heidän pakastehalleissaan katsomassa, niitä on todella paljon ollut jo 80-luvulla — ja pikkuhiljaa on ihmetelty, kun lohi vähenee. Koska lohien kierto on aika pitkä — seitsemän, kahdeksan, yhdeksän vuotta ja näin pois päin — ne ongelmat eivät tule äkkiä eteen, mutta ne tulevat hitaasti, ja sitten se parannuskaan ei tule hirveän äkkiä, vaan se tulee hitaasti. Sen takia puollan tätä kokonaiskieltoa.

Mutta sitten siinä on semmoinenkin näkökulma, että ei tätä lohijokea voi todennäköisesti loputtomiin pitää kiinni, eli ne paineet ja erinäköiset ikään kuin oikeutetutkin oikeuskysymykset nousevat esille. Ja silloin, kun me lähdetään tätä aukaisemaan, sen pitää olla valtiokunnan ja eduskunnan käsissä ja pitää pyrkiä Norjan kanssa neuvottelemaan niin, että tulee kiintiöt, eli kun se aukaistaan, niin ihmiset pääsevät nauttimaan Lapin luonnosta, saamelaismatkailu edistyy, mutta jokainen tyytyköön vaikka yhteen loheen viikossa ja se kalastus loppuu siihen.

Jostakin syystä tätä kiintiöjärjestelmää ei ole haluttu Tenolla ottaa käyttöön, ja siihen minä kyllä palaan. Sen takia käytän tämän puheenvuoron, koska täytyyhän meidän katsoa tulevaisuuteen ja kaikin keinoin pyrkiä säätämään semmoista lakia tai asetusta, joka sitten auttaa sekä saamelaisia heidän elinkeinossaan ja paikallisia ihmisiä että tietenkin niitä, jotka ovat investoineet, koska investoinnin pohjana on ollut se kalastus ja tietenkin kalastusoikeus.

Nämä kaikki elementit kun ovat mukana kuvioissa, niin minä luulen, että kun ei lähdetä liikaa kuuntelemaan jotakin yksittäistä, ehkä kovaäänistäkin ryhmää vaan tehdään oikeudenmukaista työtä niin kuin nyt on tehty, niin pikkuhiljaa ne riidat siellä taustalla alkavat vähentyä, koska ihmiset tyytyvät siihen, kun he huomaavat, että näitä asioita käsitellään tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 56/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.